

ik genoodzaakt dit zonderling „rendez-vous” af te breken.

Vervolgens doet de Voorzitter een mededeeling over :

Land- of Vuursalamanders,

Salamandra salamandra (Linnaeus) bij Epen, L.

In de pas verschenen „Mitteilungen aus dem Zoologischen Museums in Berlin”, 19 Band, ausgegeben am 29 Sept. 1933 — bevindt zich over dit dier een uitgebreide studie van de hand van Günther Hecht.

In dit artikel zijn ook verwerkt de verschillende mededeelingen, welke we over 't voorkomen van den Landsalamander in Limburg, in den loop der jaren deden in 't Natuurhist. Maandblad (2e jaargang p. 26; 4e jrg. No. 7; 13e jrg. p. 132; 16e jrg. p. 43; 17e jrg. p. 62—64 en p. 126—127).

Dat de Landsalamander ook in Epen werd aangetroffen, zal men in deze mededeelingen niet vinden.

Wel hebben we, we meenen in 1920, aldaar naar *Salamandra salamandra* (Linnaeus) gezocht, maar zonder resultaat.

Ons was toch ter oore gekomen dat larven van dit beestje gezien waren in een bronputje in de buurt van Epen.

't Is niet onmogelijk, dat 't tijdstip, waarop we ons onderzoek ter plaatse instelden, ongunstig was. Meestal toch worden de larven van Landsalamanders in 't voorjaar geboren en blijven dan 3 tot 4 maanden te water.

Waar wij er naar zochten in de Paaschweek, kan 't best zijn, dat de larven toen nog niet geboren waren.

Maar, naar blijkt uit een schrijven, hetwelk ik nu ontving van Meijuffr. Wout van Iterson, biologisch studente te Utrecht, komt de Landsalamander wel degelijk bij Epen voor.

Dat schrijven toch luidt :

„Ik vond vroeger Landsalamanders in Epen in „een bronnetje; ze hadden nog kieuwen en er waren er meer dan ik er ving. Ik werd toentertijd „ziek en bij mijn bed zag ik langzamerhand de „kieuwen verdwijnen.”

„Het bronnetje was in een wei links van de Geul „een beetje hooger op, bijna in 't bosch.”

Deze vindplaats van Mej. v. Iterson komt overeen met de plek, waar ik destijds ook gezocht heb met 't bovenvermeld negatief resultaat.

Ten slotte deelt de Voorzitter nog mede: Verleden week werden we vanwege Professor Bonnama te Groningen verrast met een partijje Bryozoën uit de Kunrader koraalkalk. Hij had ze hierin gevonden bij 't zoeken naar Ostracoden en Foraminiferen en stond ze af aan 't Maastrichter Museum. Deze Bryozoën waren ons te meer welkom, wil in 't zoo overrijke Bryozoën-materiaal van Dr. Pergens, in 't Museum ondergebracht, Kunrader heelemaal niet vertegenwoordigd is. We zeggen Prof. Bonnama hartelijk dank!

De heer Sonnevile vernam van verschillende zijden, dat dit jaar geen kraanvogels trekkende over Z. Limburg waargenomen zijn. De heer Waage zegt, dat hij 3 troepen heeft gezien, 1 groote en

1 kleine troep vliegend in zuidelijke richting, 1 groote troep vliegend in westelijke richting. De heer de Wever te Nuth deelt ons per brief mede, dat hij 30 Oct. een troep kraanvogels heeft gezien in westelijke richting trekkend en op 4 Nov. 's middags om 1 uur een troep, waarvan de individuen verspreid vlogen, alsof ze wat zochten. Deze troep trok in Z. Z. O. richting.

De Voorzitter doet nu een mededeeling over wantsen.

In den loop van 1933 verzamelde ik zoowat 'n 500-tal wantsen in Zuid-Limburg (hoofdzakelijk in Maastricht).

Dr. A. Reclaire te Hilversum heeft ze thans gedetermineerd en kon, aan de hand van dit materiaal, verschillende notities maken van belang voor 't voorkomen van Hemiptera in ons gewest.

Verder bleek uit zijn determinaties, dat ons Museum door deze vangsten in 1933 werd verrijkt met 33 soorten nog niet in de collectie aanwezig, benevens met tal van exemplaren, welke maar heel slecht vertegenwoordigd waren.

Dr. Reclaire vulde de verzameling bovendien nog aan met 10 in de collectie ontbrekende soorten uit zijne private verzameling.

Zoodoende beschikken we thans in 't Maastrichter Museum over pl.m. 900 wantsen, omvattende pl.m. 200 verschillende soorten en variëteiten.

Den heere Dr. A. Reclaire 'n hartelijk woord van dank!

De heer Smeets schonk voor de bibliotheek 't boek van Maeterlinck „La vie des abeilles”. Aan den gever zegt de Voorzitter hartelijk dank.

Namens den heer van der Wiel verzoekt de Voorzitter toezending van nesten van zoogdieren. De Voorzitter wil zich met de verzending gaarne belasten en stelt zakjes beschikbaar om de nesten in te doen. De heer v. d. Wiel wil een onderzoek instellen naar de insectenfauna van zoogdiernesten. Wij hopen, dat enkele leden ons willen helpen. Adres van den heer P. v. d. Wiel is Corn. v. d. Lindenstraat 20, Amsterdam.

Niets meer aan de orde zijnde, sluit de Voorzitter de vergadering.

PATER HEINRICH KLENE S. J.

Op de maandelijksche vergadering van Augustus l.l. deelden wij mee dat, dank Pater H. Schmitz, 't Maastrichter Natuurh. Museum in 't bezit was gekomen van 'n groote Vliegencollectie, destijds samengebracht door wijlen Pater Heinrich Klene S. J. te Valkenburg.

Van meer dan één kant werd ons gevraagd omtrent P. Klene in 't Maandblad 'ns wat nadere gegevens te willen mededeelen.

„Studies van zijn hand op entomologisch gebied — zoo zeide men — hebben we nooit onder oogen gehad.”

Helaas, da's waar!

Pater Klene toch heeft, hoe vaak men bij hem op publicaties van zijn kant aandrong, nimmer iets in 't licht gegeven.

Langs den weg timmeren lag niet in zijn aard, liefst werkte hij stil en in 't verborgene.

En toch is Pater Heinrich Klene 'n zeer merkwaardig man geweest, waard aan de vergetelheid te worden ontruk.

Hij zag 't levenslicht op 14 November 1845 te Oythe in Oldenburg.

Zijne ouders waren welgestelde boerenmensen. Tot op hoogen leeftijd vertelde hij graag nog van z'n kinderjaren in 't ouderlijk huis.

En altijd kwam dan weer opnieuw 't verhaal hoe hij op zekeren dag zijn rechterhand vrij ernstig bezerde in 'n groot mes, 't welk door 'n ongelukkige beweging van den speelschen knaap van tafel viel.

De wijsvinger droeg daarvan nog immer de teekenen, gansch zijn verder leven toch is die stijf gebleven.

Dit was, zoo vertelde hij dan, de reden waarom hij voor den militairen dienst werd afgekeurd.....

Of Pater Klene ooit betreurd heeft 's Konings wapenrok niet te mogen dragen, betwijfelen we sterk. Immers, heel z'n lang leven is hij 'n Vredesengel geweest; allures van 'n Zoon van Mars bleven hem vreemd. Dit blijkt wel 't best uit 't feit, dat hij, ondanks z'n vele wetenschappelijke beslommeringen toch nog immer den tijd wist te vinden om niet zelden uren lang biecht te hooren, zieken en hulpbehoevenden op te zoeken, van af den preekstoel God's woord te verkondigen zoowel in Valkenburg als in welke parochie ook, die 'n beroep op z'n geestelijke hulpvaardigheid mocht doen.

Van 1860—1868 bezocht hij 't Gymnasium van Vechte. Z'n getuigschriften luiden: goed.

Alleen maar voor Physica en Natuurkennis gaf men hem 't testimonium: „Ziemlich gute Kenntnisse.“

Deze twee waren dan ook z'n lievelingsvakken! en de jeugdige student van toen ondervond wat latere jonge dito's ook zouden ondervinden, n.m.l. dat ze maar amper wisten te voldoen aan de eischen welke gesteld werden voor 'n vak, waarin ze zich op lateren leeftijd wereldnamen zouden overen.

Philosophie en natuurwetenschappen, later nog theologie volgde hij gedurende één jaar aan de toenmalige Akademie, thans Universiteit van Münster.

Den 30 Sept. 1869 trad hij te dezer stede in 't Noviciaat der Paters Jezuïeten.

De in Münster bereids aangevangen philosophische studiën zette hij voort in Maria-Laach, om ze met goed gevolg te eindigen in Blyenbeek (1871—1874). De vier daaropvolgende jaren bracht hij door te Feldkirch, waar hij zich bekwaamde in natuurgeschiedenis en tegelijkertijd aan 't hoofd stond als samensteller en beheerder van de natuurhistorische verzamelingen aldaar.

Hier had hij onder z'n leerlingen den zestienjarigen Erich Wasmann, den lateren zoo beroemden „Mierenpater“.....

Z'n theologische studies maakte hij in Engeland en zag zich op 4 Sept. 1881 tot Priester gewijd.

Gedurende de jaren 1883—85 was hij leeraar

in Natuurhistorie aan 't Gymnasium te Ordrup bij Kopenhagen in Denemarken.

Van hieruit maakte hij 'n studiereis naar de Faröer-eilanden.

Op verzoek van den Bisschop bezocht hij bij die gelegenheid de daar wonende Katholieken... twee oude mensen!... Deze Bisschoppelijke opdracht nam derhalve niet al te veel tijd weg van 't wetenschappelijk doel, waarmee Pater Klene z'n eilandentocht ondernomen had.

In de jaren 1886—1909 zag Feldkirch hem onafgebroken binnen zijne muren en wel als organisator en conservator van Museum en Botanischen tuin. Drie en twintig lange jaren heeft hij hieraan z'n beste krachten gewijd en van 't Museum 'n wetenschappelijke bezienswaardigheid gemaakt.

De heerlijke groep Alpendieren, aldaar te bewonderen, is o.a. zijn werk.

Maar toen in 1909 de intusschen wereldberoemd geworden Pater Wasmann uitkeek naar 'n assistent, zocht naar iemand, geschikt om 't overgroot materiaal van mieren en mierengasten, 't welk hem uit alle hoeken der aarde toestroomde, vakkundig te prepareeren, ging de voormalige leermeester naar z'n oud-leerling te Luxemburg, die aldaar zijn verblijf had opgeslagen in 't huis van waaruit zoovele geleerde Jezuïeten toentertijd 't bekende tijdschrift „Stimmen aus Maria-Laach“ redigeerden.

En als praeparator volgde hij Wasmann, toen deze in 1911 Luxemburg voor Valkenburg verwisselde.

Toegepast met 'n gedegen biologische kennis, was hij in Valkenburg tevens Pater Dieckmann behulpzaam bij 't verzamelen van Plantengallen.

Dieckmann toch heeft zich op de studie dezer gallen gespecialiseerd en werd daarin trouw bijgestaan door Klene, totdat Pater Dieckmann in den pas overleden Pater Dettmer 'n waardigen opvolger gevonden had.

Gelukkig had intusschen nog 'n andere groep van dieren de bijzondere belangstelling van Pater Klene en wel die der tweevleugeligen, de Diptera.

Tijdens zijn verblijf in Valkenburg heeft hij aldaar jaar in jaar uit tot op den dag van sterven, vele duizenden vliegen en muggen verzameld.

Haast geen familie dezer zoo uitgebreide diersoorte ontkwam aan z'n speurzin; vele duizenden maakte hij buit, praepareerde ze zóódanig, dat Karl Landrock uit Brünn, die in 1924 de *Mycetophiliden* uit deze verzameling onder oogen kreeg en bewerkte, kon schrijven: „die Tierchen waren sauber und nett präpariert, man sah sofort die sachkundige Hand des Fachmannes“.

Zeer vele zijner vangsten heeft Pater Klene zelf met behulp van Schiners Fauna austriaca, Meigen en v. d. Wulp, Diptera neerlandica gedetermineerd. Bij tal van andere heeft hij zulks niet meer kunnen doen. Immers, we zeiden 't al: z'n buit bestond uit meerdere duizenden exemplaren.

Die wachten thans in 't Maastrichter Natuurhistorisch Museum, totdat specialisten zich over hen zullen ontfemen.

Wij hopen van harte, dat zulks in den loop der toekomstige jaren moge gebeuren.

De collectie verdient 't dubbel en dwars, te meer nog wijl ze 'n zuiver lokale is.

Met uitzondering toch van heel enkele exemplaren maar, werd gansch dit overrijk materiaal door Pater Klene gevangen te Valkenburg — in Valkenburg, waar hij op Zondagmorgen 19 November 1922 geheel onverwacht overleed, betreurd door alwie met dezen beminnelijken, goedgehartigen mensch ooit in contact was gekomen.

JOS. CREMERS.

WIEDERERZEUGUNG IN DEN INTERNODIEN EINIGER HOLZGEWÄCHSE ZUSAMMENFASSUNG

von C. M. van Eggermont.

ZWEITER TEIL.

Im „Naturhistor. Maandblad“ vom 26 Februar, 31 März und 29 April 1932 haben wir die ersten Resultate unserer Untersuchung über die Wiedererzeugungsmöglichkeiten in den Internodiën mitgeteilt. Wir gaben damals eine Übersicht über den Verlauf bei *Aesculus hippocastanum*, *Salix cinerea*, *Acer dasycarpum* und *Ulmus campestris* (scraba).

Da die Untersuchung jetzt abgeschlossen ist, folgt hier das Ergebnis, das bei den im ersten Teil behandelten Holzgewächsen erzielt wurde.

Aucuba japonica.

Dies war ein Strauch mit einem Stammstück über der Erde. 17 Tage, nachdem der Ringelschnitt vorgenommen worden war, entwickelten sich aus schlafenden Augen unter dem Ringelschnitt 4 junge Stengelknospen und später noch ein paar. Sie wurden bald fortgenommen. 37 Tage nach Anfang unseres Versuchs wurde an der Unterseite des Ringelschnittes ein wenig Callus sichtbar. Es war ein weibliches Exemplar. Die Beeren entwickelten sich normal und die Samen hatten Keimkraft. Die Blätter wurden schneller gelb und dies blieb so während des folgenden Winters. Im folgenden Frühling aber wurden sie bald schwarz. Der Callusring an der Oberseite hatte stark an Dicke zugenommen, doch an der Unterseite war nichts zu sehen. Dieser Strauch starb ohne Regeneration, obgleich es möglich ist, dass er dennoch das Vermögen hierzu besitzt.

Tilia platyphyllos.

Auch hierbei entwickelten sich ruhende Knospen (schlafende Augen). Am 39. Tage trat ein bedeutender Callusring auf an der oberen Seite des Ringelschnittes und am 55. Tage wurde auch der an der unteren Seite sichtbar. Am 50. Tage wurde die Farbe der Blätter ein bisschen gelb und Mitte August war die Blätterfunktion zu Ende; am 2. September war an diesen Bäumen kein einziges Blatt mehr. Regeneration hatte bis jetzt nicht stattgefunden. Im Frühling 1932 entwickelten sich aufs neue Blätter, aber später als bei denen, welche nicht geringelt worden waren; sie waren und blieben

jedoch kleiner. Im Frühling 1933 waren zwei von den drei Exemplaren tot und bei dem dritten fing noch eine Blattentwicklung an, konnte sich jedoch nicht durchsetzen. Auch bei den Blättern fand keine Wiedererzeugung statt.

Populus alba.

Hierbei entwickelte sich sowohl an der oberen als an der unteren Seite des Ringelschnittes ein bedeutender Callusring. Der untere Callusring zeigte im folgenden Frühling sehr starke Runzeln (S. Photo 1) und es stellte sich heraus, dass sich hierin ein leerer Raum gebildet hatte. Alles wies darauf hin, dass die Wiedererzeugung auftreten würde, allein die hierzu erforderlichen Faktoren waren nicht vorhanden. Es ist nämlich unsere feste Überzeugung, dass jeder Pflanzenteil das Vermögen zur Wiedererzeugung besitzt, wenn wir ihn nur in jene Lage versetzen, in welcher solches möglich ist. In der Nähe der geringelten Exemplare standen noch andere, die abgesägt wurden und auf einigen dieser Stümpfe entwickelte sich ein Callusring und Wiedererzeugung fand statt (S. Photo 2.). Hunderte von Vegetationspunkten beisammen.

Die geringelten Bäumen bildeten im folgenden Frühling zwar Blätter, aber diese wurden nach einiger Zeit schwarz.

Es steht jetzt fest, dass der Regenerationsstoff nur eine bestimmte Zeit zur Wiedererzeugung im Stande ist. Dieser Stoff wird vermutlich angeführt mit der Nahrung aus den Nahrungsspeichern (S. später bei *Sparmania*).

Wenn noch grüne Blätter da sind, welche allmählich absterben, dann ist dies die Ursache, dass man ihr Vorhandensein nicht bemerkt.

Sparmania africana.

Bei dieser Tiliacee macht sich nachdem ein Phloemring weggenommen worden ist, ein starker Wuzeldruck bemerkbar und der hervorquellende Saft fühlt sich schleimig an. An beiden Seiten treten Callusgewebe auf und aus dem oberen Gewebe entwickeln sich eine grosse Anzahl Wurzeln (S. Photo 3.). Aus dem unteren Callusring entwickelt sich nichts, und die Blätter werden je länger je gelber, wenn die Pflanze eingeht ohne Wiedererzeugung. Versucht man es anders, nämlich dadurch dass man den Stamm ganz durchschneidet, sodass nur ein Stumpf stehen bleibt, dann entsteht hierauf ein Callusring und zu gleicher Zeit Wiedererzeugung einer grossen Anzahl Stengelknospen. Bisweilen dauert dies ungefähr 60 Tage, bei anderen Exemplaren haben wir beobachtet, dass die Entwicklung sogar in 42 Tagen vor sich ging. (S. Photo 5.).

Dass die Wiedererzeugung nicht auftritt bei einem geringelten Baum mit Blättern, schreibt man dem Umstande zu, dass vermutlich organische Stoffe sich durch das Xylem bewegen und diese Blätter auf diese Weise das Leben noch zu retten suchen.

Inzwischen ist der Reiz für den Wiedererzeugungsstoff zu schwach als dass Regeneration einträte und alles stirbt ab.